

ŞİRVAN ŞAH VE ŞEMAIL BANU HİKÂYESİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA *

Metin KARADAĞ

ÖZ

Sözlü ve yazılı kaynaklardaki halk hikâyeleri üzerinde yapılan çalışmalar, toplumun kültürel yapısı hakkında da bazı bilgiler verirler. Bu özelliklere sahip hikâyelerden biri de, XVI. yüzyılda yaşamış olan İznikli Bahaî'nin yazdığı "Şirvan Şah ile Şemail Banu" hikâyesidir. Araştırmalarımız sonucunda bu kitabı, sadece Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend kitapları arasında tek nüsha olarak bulabildik.

Bu çalışmada, sözkonusu hikâyenin epizot, motif ve bazı karakteristik özellikleri, toplum ve kültür yapısı açısından önemi araştırılmıştır.

SUMMARY

A Studying on the Folk Story of "Şirvan Şah and Şemail Banu"

The studying on the sources of oral and written materials of the folk stories enlightens the cultural structure of a society.

One of these stories, which gives to us some culturel coes, was written by Bahai from İznik, in the XVIth century. is "Şirvan Şah and Şemail Banu", too. According to our researchers, this maniscript book being just only one copy is available at the central library, Atatürk University, Erzurum. Thus, in this paper, the episodes, inshires and some characteristical peculiarities has been being examined from tihe perspectives of the cultural structure and society.

Halk anlatı (narratif) sanatının incelenmesi, kültürel geçmişin aydınlatılması konusunda önemli ipuçları vermiştir. Halk edebiyatının saz şairliği ile birlikte doğup gelişen bir biçimi olan anlatı sanatı, yüzyıllar boyunca Anadolu'nun dört bir yanında, yığınların bütünleştiği eğlence aracı olmuştur. Özellikle kış mevsiminin uzun sürdüğü yörelerde, Ramazan gecelerinde âşıkların anlattıkları halk hikâyeleri giderek tipik özellikler kazanmış, artan ilgi ve toplumun sahip çıkması, daha sonraları kalem ustalarının da, imzalarını attıkları eserler üretmelerine yol açmıştır. Böylelikle yazılı ve sözlü kaynaklar ortaya çıkmıştır.

Batılı anlamda roman anlayışının Türk Edebiyatında ilk örneklerinin görülmeye başladığı Tanzimat dönemine kadar, halk hikâyeleri bu türün yerini tutmuştur. Kimi halk hikâyeleri sözlü gelenekte çoğunlukla saz şairleri tarafından da yeni kuşaklara aktarılırken;

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi cilt III, Sayı 2. 1988.

kimileri de yazma ve basma kitaplarda günümüze kadar yaşatılabilmıştır. Ancak bununla birlikte, sözlü ve yazılı kaynaklarda hala gün ışığına çıkarılamamış birçok hikâyenin varlığından söz etmek abartma olmayacaktır.

Halen yurdumuzda -özellikle Doğu Anadolu'da- âşıkların sazları eşliklerinde icra ettikleri halk hikâyeleri, genel olarak halk arasında, çeşitli sebeplerden ötürü (radyo, TV, sinema, yayımlar) eski rağbet ve ilgiyi görememekte, bu durum da onların ortadan silinmelerine yol açmaktadır.

Sözlü gelenekte bütününe değil, ama varyantlarına rastladığımız az bilinen hikâyelerimizden biri de Şirvan Şah ile Şemail Banu hikâyesidir.

XVI. yüzyılda yaşamış İznikli Bakaî tarafından yazıldığı sanılan ve elimizde bulunan el yazması nüshasında H.1165 Sefer tarihini taşıyan Şirvan Şah ile Şemail Banu hikâyesi doktora ön çalışması olarak tarafımızdan incelenmiştir (1).

Bu hikâyenin el yazma nüshası, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Servisinde, Agah Sırrı Levend koleksiyonu arasında, 281 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Gerek merhum Agâh Sırrı Levend'in ifadesi, gerekse bizzat yaptığımız araştırmalar yazmanın tek nüsha olabileceğini düşündürmektedir. Bilinmeyen bir el yazması halk hikâyesinin ele alınmasıyla, Türk halk hikâyeciliği konusunda yeni bir malzeme ortaya çıkarılmıştır. Hikâyeden ilk defa söz eden Agah Sırrı Levend, "Türk Edebiyatı Tarihi I" adlı eserinin "Mensur hikâyeler" başlıklı bölümünde: "Bakai (öl. H. 980: M. 1572) Şirvan Şah ile Şemail Banu (IV. Murad adına) kaydını geçmekte ve bu kayda ait dipnotta da, eserin el yazma bir nüshasının kendinde olduğu belirtmektedir. Daha sonra bu kitabın başka nüshasının kendinde olduğunu belirtmektedir. Daha sonra bu kitabın başka nüshalarının olup olmadığı hakkında Ankara, İstanbul kütüphaneleri ve ilgili bakanlıkların çeşitli üniteleri ile ilişki kurarak yaptığımız diğer nüshaları araştırma çabamız, olumlu sonuç vermedi. Kitabın İznikli Bakai'ye ait olduğuna dair Agah Sırrı Levend'in kaydı ve el yazmasının kapağındaki **(BAKAİ)** yazısı ile bu şiirin son metnindeki bir şiirin son beyitinde geçen:

Ey Bakai sureta yarimden ayırdı felek

Ma'anide itdi dünyada varımdan cüda

ifadesinden de başka kesin deliller bulunmamaktadır. Kitabı H. 1209'da istihsah eden **Memmedü'l Eyyubi** de, bu konuda herhangi bir şey belirtmemiştir. Bu zatın hikâyenin sonunda:

Hem itdüm tercüme yazdım anı

Hem itdüm hizmet-i şah-ı cihanı

demesi konuya daha bir kapalılık ve çelişkili durum getirmektedir.

Elyazma kitabın yazısı, bozuk bir nesihdir. Sayfada tek sütun 15 satır bulunmaktadır. Dıştan dışa 20 x 14 cm., içten içe 16 x 9 cm.dir. Söz başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kâğıt aharlıdır. Kitabın tümü 131 sayfadan ibarettir.

Kitabın ilk sayfasında 1309 tarihi ile Abdülbaki Efendi'den, Mehmed Cudi Efendi'ye intikal ettiğine dair bir kayıtle, 9 ile 10. sayfalar arasında noksan bulunduğuna dair bir açıklama yer almaktadır. Ayrıca "Muhammed Şükri" adına bir mühür bulunmaktadır.

Agâh Sırrı Levend'in hikâyesinin yazarı olarak belirttiği İznikli Bakaî hakkında, Kınalızade Hasan Çelebi tezkiresinin üçüncü bölümünde şunlar yazılıdır: *"İznikdendir, Cemri Çengan demekle meşhur-u cihan olan Macuncu'nun oğludur. Babası eshab-ı hırafdan kendisi muhtera-i uluvvi himmetiyle tahsil-i ilm ve ma-rifete azimet kılıb tarik-ı ilme süluk eylemiştir. Hocazade Kurd Efendi'den mülazım olup, Manisa'da müderris olmuştur. Padişah-ı alem-ferah Sultan Murad han saadet destgahı anda şehzade-i civanbahtı müterassıd tac u taht iken bazı ağaları ile münasebet edüp, mezbure terakkiler ettirmişlerdir. Badehu Sultan Murad Han padişah-ı ruy-i cihan oldukda himmet-i alileriyle müddet-i yesirde manasıb-ı kesireye yetişüb pay-ı tahtlık ile Selanik Galata kadısı olmuştur. Harabat-ı kasrıyyenin çendan imtidat ve bekası olmamağla ma'zul olmuştur. Eşyar ve ebyatı bisyar ve manzum kitabı dahi vardır. Bu matla'ı halk arasında iştihar tutmuştur. Lakin kendinün idigün ma'lum ve meczum değildir.*

Aşiken kuy-ı yare cem olsun

Hacı hacıyı Mekke'de bulsun.

* * *

N'ola her dem nikabıyla çıkarsa yollara zenler

Ki bağlar yüzlerini kaad-ı garet etse rehzenler.

* * *

Eylerse hezar efgan kulkümü kabirdir gül

Ey gonca gülistanda bilmem ne öter bülbül.

Ayrıca, Riyazü's-Şuara (Riyazı Mehmed)'da, Seyyid Mehmed Rıza Tezkiresinde de Bakaî ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Bakaî, hikâyede genellikle devrinin edebi nesir dilini kullanmıştır. Ancak, yer yer halk ağzı deyişlerine de rastlanmaktadır. Hikâyede geçen müstechen kelimelerin ise, müstensih tarafından ilave edildiği söylenebilir. Hikâye tekniği açısından pek sağlam görülmeyen olaylar örgüsü, ilk dönem halk hikâyeciliği ürünleri arasında olmasından dolayı akıcılığa da sahip değildir. Kişi karakterleri genel olarak, tüm güçlü tekniğe sahip halk hikâyelerinde görülen özelliklere yakındır. Kötü ve iyi insanların mücadeleleri sonucunda hep iyiler üstün olurlar. Şah, vezir ve tüccarların (bezirgan) Doğuya özgü zenginlikleri önemle belirtilir. Şahlar, cömert ve halkı koruyucu tutum içindedirler. Ancak genel olarak, saray ile halk arasındaki farklılıklar belirgindir. Ticaret, önemli ve itibar edilen bir meşgaledir. Hanlar, saraylar, konaklar dikkat çeker.

Hikâyede adı geçen hayvanlar arasında atın önemli bir yeri vardır. Ayrıca avcılıkta kullanılan doğan, yol gösteren ahu olağanüstü güçlere sahip hayvanlar olarak olaylarda etkili rollere sahiptirler.

Hikâyede olay saray çevrelerinde geçmektedir. Kişiler bu çevrenin insanlarıdır. Şehzadenin aşık olduğu Şemail Banu, kırsal bir yörede bulunmasına rağmen, yine de soyludur, zengin ve güçlü bir ailedendir. Gerçek dışı olaylar, çoğunlukla zora düşülünce başvuru yalanlardan kaynaklanmaktadır. Motif incelememizde, gerçeküstü unsurların azlığını ortaya koymakta, hikâyenin realist yapısını sergilemektedir.

Yan unsurlar olarak hikâyede yer alan kent veya kır hayatının özellikleri, kapalılık göstermektedir. Ancak iki kesimde de avcılık değer verilen bir spor ve yetenek işidir. Bahadırılık ve yiğitlik iyi avcı olmayla ölçülmektedir. Bu anlayışta, eski Türk geleneğinin etkilerinden söz edilebilir.

Hikâyede geçen savaşlar, kent ve kabile adlarından herhangi bir tarihi olayla bağlantı kurulamamıştır. Yazarın muhayyilesinden kaynaklanan hikâyeye gerçekçilik ve inandırıcılık kazandırabilmek için, herkesçe bilinen Şiraz, Bağdat, Umman gibi yer isimlerinin kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Hikâyenin Epizotları :

1. Şiraz Şahı Bahtiyar'ın hiç çocuğu olmamaktadır, yüz yaşında bir pirin duasından sonra çiftin bir çocuğu olur.
2. Yeni doğan şehzade olağanüstü bir biçimde büyür, yedi yaşında aslan gibi güçlü olur.
3. Şehzadenin kızlara meyli başlayınca, O'nun evlendirmek için Bağdat şahı Şapur'un kızı ile söz kesilir.
4. Ava çıkan şehzade kaçan bir murgu kovalarken, Şemail'e rastlar ve iki genç birbirlerine aşık olurlar, aşk yemini ederler.
5. Bağdat şahı Şapur, Şirvan'ı kızıyla evlenmesi için Bağdat'a davet eder. Şehzade yolda Şemail'e uğrayarak vefa andını yineler.
6. Görkemli eğlenceler ve düğünlerden sonra Şirvan, Hümayun Banu ile evlenir. Ancak yıllarca birbirlerinden ayrı kalacaklardır.
7. Şirvan'ın babası Şah Bahtiyar'ın Şiraz'da öldüğü haberi gelir. Şirvan, şahın askerleriyle Şiraz'a doğru yola çıkar.
8. Sevgilisinin ayrılığına dayanamayan Şemail Banu, büyük ızdıraplar çeker, hasta yataklara düşer. Şirvan'ın Hümayun'la evlendiğini öğrenince aklı başından gider. Kendisini bağladıkları zinciri kırarak çöllere düşer.
9. Çöllerde başıboş gezen Şemail, haramilere rastlar. Kendisine saldırmak isteyen haydutları, aklını kullanarak alt eder.

10. Şemail yolda, Şirvan'ın yaşlı Daye'sine rastlar ve onunla yoldaş olur.
11. Şemail ile Daye, Şirvan Şah'ın sarayına geldiklerinde, Daye, arkadaşını erkek suretine sokup Teskin adını vererek iki sevgiliyi buluşturur.
12. Durumdan şüphelenen Hümayun Banu, Yakut adlı kölesi aracılığı ile gerçeği öğrenir. Şirvan'ın bulunmadığı bir gece, baskın yaparak Daye'yi öldürtür, Şemail'i de başı kesilmek üzere, çöle göndertir.
13. Zalim Yakut çölde Şemail'i öldürecekken, Hoca Ferah adındaki bir bezirgan imdadına yetişir, bir kase altın karşılığında kızı satın alır.
14. Durumu öğrenen Şirvan büyük acılarla kıvranır, dünyaya küser. Daha sonra Yakut'dan Şemail'in yaşadığını öğrenir, intikam hırsı içinde Yakut'un başını keser.
15. Av bahanesiyle şehirden çıkan Şirvan, Şemail'i bulmak üzere yollara düşer.
16. Şemail'in altı kardeşi, ağabeyleri Rahham'ın önderliğinde kırk bahadıyla Şemail'i aramaya çıkarlar ve Umman kentine varırlar.
17. Umman Şahı, zenginlerle yaptığı savaşta yenilmiş, ülke başsız kalmıştır. Rahham, Umman Şahı olur.
18. Umman'a gelen Hoca Ferah, Rahham'a armağan olarak Şemail'i sunar. Böylece kardeşler birbirine kavuşurlar.
19. Sevgilisinin ayrılık acısıyla kıvranan Şemail, büyük bir konak yaptırarak inzivaya çekilir.
20. Bezirgan kılığında ve Hoca Nasır adıyla Umman'a gelen Şirvan, eski Umman Şahının annesi olan Meryem Hatun'a misafir ve muhib olur.
21. Hoca Nasr, Rahham'ın Umman Şahı olduğunu, Şemail'in de aynı yerde inzivaya çekildiğini öğrenir. Rahham'ın dostluğunu ve güvenini kazanan Şirvan, Şemail'e yaklaşma yolları arar.
22. Rahham da bu arada, Şemail'in Hoca Nasır ile evlenmesi için ısrar etmektedir.
23. Hoca Nasır da, Şemail'in hangahı karşısında görkemli bir konak yaptırır.
24. Şemail Banu'yu konağına davet eden Meryem Hatun, ona Hoca Nasır'ın hikâyesini anlatır. İki âşık mektuplaşmaya başlar.

25. Şemail kendisini isteten Hoca Nasır'a olumlu cevap verir. İki âşığın düğünleri muhteşem bir biçimde yapılır. Şirvan asıl kimliğini açıklar.
26. Meryem Hatun'u Rahham'la evlendiren Şirvan Şah, Bağdat'a dönüp Şapur Şah'ı görmek ister. Ancak Siyaban kavmi, Şapur'un devletini yıkmış, ülkeye egemen olmuştur.
27. Şirvan ordusuyla Siyabanları yener, Şahları Melik Hasan'ı esir düşürür.
28. Şemail'in kardeşlerinden Melik Ferhad, bir köyde gördüğü cariyeyi beğenerek satın alır. Gece halvet olmak isterken, cariyenin saldırısına uğrar. Daha sonra bu kızın, Melik Şapur'un kızı Hümayun Banu olduğu anlaşılır.
29. Hümayun'a acıyan Şemail, onu kumalığa kabul ederek, Şirvan Şah ile evlendirir.
30. Şirvan'ın Şemail'den iki oğlu, Hümayun'dan da iki kızı olur.
31. Hümayun'un vefatından sonra Şirvan 83 yaşına kadar Şemail ile mutlu günlerini sürdürür.
32. Şirvan'ın ölümünden 11 gün sonra Şemail'de vefat eder.

Hikâyenin Motifleri:

Hikâyede geçen motifler tespit edilerek, Stith Thompson'ın altı ciltlik "Motif Indexh of Folk-Literature" adlı indeksindeki karşılıkları bulunmuştur. A'dan Z'ye kadar sıralanmış olan motif gruplarından, hikâyede geçen gruplar aşağıda sıralanmıştır. Sayfanın sol kenarında yer alan rakamlar, hikâye metni içindeki on satırlık grupları göstermektedir:

(Kısaltmalar; s.: Index'in sayfa numarası, c.: Index cilt numarası, büyük temel harfler; Index'deki ana motif gruplarını gösterir.)

1020- Tehlikeyi haber veren at

s.393, c.6, B.524.1.7 (sahibini koruyan at)

1030- Yol gösteren ahu

s.200, c.6, D. 184.4 (büyülü geyik)

130- Bir hafta sabır şartı

s.534, c.1, C. 150 (şart koşmak)

50- Yedi yaşında aslan gibi güçlü çocuk

s.309, c.6, D. 1717 (olağanüstü çocuk)

900- Aslanın ağzından yumurta çıkması, yumurtalardan çıkan kuşlar.

s.21, c.6, D. 1841.6.1 (olağanüstü hayvanlar)

- 930- Hastalığa karşı büyü, fal bakma
s.362, c.2, D. 2064 (büyü yapma)
- 1280- Kahramanın rüyasında gerçekleri görmesi
s.228, c.8, D. 1731.2 (rüyada görülen olağanüstülükler)
- 1560- Rüyada geleceği görme
s.308, c.2, D. 1712.3 (rüya tabircisi)
- 1570- Ruya tabiri
s.308, c.2, D. 1712.3 (rüya tabircisi)
- 1390- Perilerin kızı delirtmesi
s.328, c.6, E. 23273 (perilerin acı çektirmesi)
- 10- Yüz yaşındaki pir
s.605, c.6, N. 840.2 (yardımcı pir)
- 510- Gözyaşlarının sel olması
s.783, c.6, P. 162.2.12 (gözyaşlarından ırmak)
- 2000- Umman Şahının tek başına bir orduyu yenmesi
s.185, c.3, F. 628.2.3 (olağanüstü güçlü adam)
- 530- Belasız bal, ejderhasız mal, firkatsiz visal olmaz
s.509, c.3, H. 1553 (sabır testi)
- 1450- Şemail erkek kılığına girer
s.440, c.4, K. 1837 (erkek kılığına giren kadın)
- 3170- Hümayun Banu hizmetçi olarak Şirvan Şahının yanında çalışır.
s.430, c.4 K. 1812.8 (hizmetçi olan prenses)
- 100- İki konağı bir etmek
s.597, c.6, M.199.4 (hızlı ve doğrucu haberci)
- 10- Çocuk olması için yardım eden pir
s.60, c.3, F. 312 (doğuma yardım eden pir)
- 40- Müneccimlerin çocuğun geleceğine bakmaları
s.875, c.6, N. 482 (büyücünün bilinmeyenleri söylemesi)
- 1640- Hümayun'un Şemail'e zulmederek sırları öğrenmesi
s.804, c.6, N. 482 (zulümler gerçeklerin öğrenilmesi)
- 2030- Kardeşini arayan Rahham, şah olur
s.128, c.6, N. 130.ff (kaderin değişmesi)
- 1700- Şemail öldürülmek üzereyken bezirgan imdadına yetişir
s.378, c.6, 271.5 (ölümden kurtuluş)
- 30- Müjdecilere verilen altınlar
s. 194, c.5, Q. 111.6 (ödül olarak verilen mücevher)
- 1840- Şirvan, Yakut'un başını parçalatır

- s.232, c.5, Q. 451.13 (başın parçalatılması)
- 11- Darı ile hamile kalma
s.391, c.5, T. 511.1.1 (yiyeceklerle hamile kalma)
- 210- Vefa yemini
s.613, c.6, T. 211.2.2(ölüme kadar beraberlik yemini)
- 950- Şemail Banu aşk hastalığına tutulur
s.335, c.5, T. 424.1 (büyülü hastalık)
- 2900- İki aşğın düğünlerinde, herkese armağanlar dağıtılır
s.357, c.5, T. 136.2 (düğün merasimi)
- 2960- Düğünde saçılan paralar, sokakları doldurur
s.357, c.5, T. 136.3 (düğün merasiminin haşmeti)
- 2970- İki aşık birbirlerine kavuşurlar
s.492, c.6, T. 268 (güçlü erkekle güzel kadın evlenirler)
- 3210- Şirvan Şah, Şemail'den sonra Hümayun'la da evlenir
s.358, c.5, T. 145 (iki kadınla evlenme)
- 3320- Şemail'in Hümayun'un ölümü üzerine tuttuğu büyük yas
s.195, c.6, T. 211.9.1 (ölüm yası).

SONUÇ

XVI. yüzyılda yaşamış Bakaî tarafından yazılan Şirvan Şah ile Şemail Banu hikâyesi, klasik aşk konulu, gerçekçi kurgusu ağır basan bir yapıdadır. Gerek motif analizi ve gerekse metin üzerindeki incelemelerimizin sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz:

Anlatımla ilgili hususlar: Hikâye genel olarak çağının divan nesri özelliklerini taşımaktadır. Ancak aşırı ağdalı bir dil ve süslümelî bir üslûp yoktur. Yer yer halk ağzı söyleyişlerine de rastlanmaktadır (Saçı biçek, belasız bal, ejderhasız mal, firkatsız yar olmaz; kavrak taşak ince kuşak, gibi). Sevgili ve güzel tasvirlerinde hem halk edebiyatının (ince belli, uzun boylu, yan yancık, ön ard süleymanı sahrası, köpük saçlar topukda) hem de divan kültürümüzün özelliklerine rastlanmaktadır (zülfi perişah, keman gamze, pervestan göz, san yüz, mihr ü dıraşan, gonce-i duhan, miyan kamet-i serv-revan gibi). Klişeleşmiş anlatımlar daha çok bölüm başlarında: "Raviyan-ı ahbar... rivayet etmişlerdir ki" biçiminde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cümleleri birbirine bağlarken kullanılan "amma badehu, meğer kim, kaçan, kaçan kim" gibi ifadelerde sıkça yer almıştır. Formulistik anlatım öğelerinden "üç gün, kırk gün, kırk haramiler, yedi kardeş, kırk yıl" da zaman zaman kullanılmıştır.

Hikâye metnine göz atıldığında bolca Arapça ve Farsça kaynaklı kelimenin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, hikâye yazarının yaşadığı devir ve kültürle ilgilidir. Ayet ve hadiselerle, yeri geldikçe anlatıma kuvvet kazandırılmak istenmiştir. Edebi sanatlardan teşbih ve istiarelere rastlanmaktadır. Cümle yapıları uzunlukları bakımından dikkat çekmektedir.

Hikâyede geçen şiirlerin hemen hepsi, divan şiiri karakterindedir. Ancak bunlar gerek vezin, gerekse ahenk ve teknik bakımından yanlış ve bozuktur. Anlatımda, divan edebiyatı karakteristiklerinden sayılan aşk anlayışı ağır basmaktadır. Sevgililer birbirlerine olağanüstü biri biçimde bağlıdır. Sürekli bir firkat elemi ve vuslat emeli çekilir. Izdırap ve gözyaşı hikâyenin büyük bir bölümüne hakimdir.

Klasik halk hikâyesi unsurları: Hikâye geleneğinin başlangıç dönemlerine rastlayan bir eser saydığımız bu hikâyede olayların gelişimi, geleneksel hikâye seyrini takip etmektedir. Olay ve duyguların zaman zaman şiirle ifade edilmesi, eski destan geleneğinin uzantısı olarak belirlenmekte, daha sonraki yüzyılın gördüğümüz halk hikâyelerindeki saz-söz birlikteliğinin başlangıcından izler taşıdığı görülmektedir.

Hikâyede yer alan bazı kahramanların davranış ve karakter özellikleri de, diğer klasik halk hikâyelerindekilerle uyum göstermektedir. Yol gösterici, yardım edici pir, bu hikâyede de etkilidir. Fal, remil gibi büyük unsurları da önemlidir. Kuma olayı bu hikâyede değişik bir biçimde işlenmiştir. Kocasını isteyerek bir başka kadınla evlendiren kadın motifi, daha sonraki hikâyelerde pek görülmemektedir.

Hikâyedeki savaşlar, aşktan kaynaklanmaktadır. Yolculara hizmet veren hanların kervansarayların durumu, geleneksel kültürünün tezahürleridir. Dostluk ve arkadaşlık anlayışı çok güçlüdür. Dinî unsurlar az olmakla beraber özellikle "dua, pir, kader" gibi konularda etkili olmaktadır. Diğer halk hikâyelerinde gördüğümüz yardımcı ve üstün yetenekli at ve diğer hayvanların varlığı, bu hikâyede de sözkonusudur. Hikâye sonunda bulunan dua ve ithaf, eski Türk destan geleneğini hatırlatmaktadır. Masal geleneğinden de bazı olağanüstü motiflere rastlanmaktadır.

Hikâyenin genel incelenmesi sonucunda; daha sonraki yüzyıllarda gelişecek olan halk hikâyeciliği teknik ve özelliklerinin az da olsa, Şirvan Şah hikâyesinde bulunduğu kanaatine varılmıştır.